

Slim experimenteren in de melkveehouderij

Begin bij praktijkvernieuwingen en laat de omgeving mee leren; zo kun je vernieuwingen breder toepassen en de melkveehouderij verduurzamen!

Voor u ligt de nieuwsbrief vanuit het project 'Slim experimenteren in de Melkveehouderij'. Dit project ondersteunt 3 boeren-netwerken in het verder ontwikkelen én verbreden van veelbelovende praktijkvernieuwingen. Dat gebeurt door het aanbieden van onder meer gerichte expertise, communicatiedeskundigheid, proces-ondersteuning en marktonderzoek. Daarnaast worden de projecten gemonitord om verbreding en adoptie elders makkelijker te maken.

Met deze nieuwsbrief wordt u op de hoogte gehouden van de 3 netwerken met in deze brief:
Lunters Landfonds presenteert visie buitengebied;
Eerste bijeenkomst rond Energetische Kwaliteit Melk;
Eenvoud & Lage Kosten: Koeien wel of niet opstallen.

Slim Experimenteren op de Dag van de toekomst

Op 23 maart organiseerde het ministerie van LNV de Dag van de toekomst, een netwerk- en inspiratiedag bedoeld voor iedereen die betrokken is bij toekomst van de Nederlandse landbouw. Melkveehouder Koos van der Laan uit het netwerk Eenvoud en Lage kosten hield een verhaal in de workshop 'anders ondernemen'. Samen met Jans Boersma, een melkveehouder die zich vooral richt op een hoge arbeidsproductiviteit, liet hij zien dat er geen blauwdruk is voor een rendabel 'bedrijf van de toekomst'. Van der Laan: "Ik kies bewust voor kleinschalig. Voor korte lijnen naar de consument. Groei is voor mij niet per definitie schaalvergroting. Ik investeer in de kwaliteit. En in een stukje agrarisch natuurbeheer." ■

QSK krijgt veel belangstelling

Sinds begin februari is de Quick Scan van de Kostprijs (QSK) via de website www.verantwoordeveehouderij.nl/QSK te bekijken en in te vullen. De QSK is bedoeld om het kostenbewustzijn in de sector te vergroten. Met deze tool kunnen veehouders zelf hun kostprijs berekenen. In 3 maanden tijd hebben ±1500 mensen deze tool al bezocht en ingevuld. Om het gebruik ervan verder te stimuleren is aansluiting gezocht bij de Melkvee Academie. Op 3 juni organiseert Slim Experimenteren samen met de Melkvee Academie de werkplaats Kostenbewust Ondernemen. Op deze werkplaats kunnen melkveeouders hun kostprijs onderling vergelijken aan de hand van de QSK en inspiratie opdoen bij een aantal ondernemers uit het netwerk Eenvoud en Lage Kosten. Kijk voor meer informatie over de werkplaats op www.melkveeacademie.nl. ■

Atlas van innoverende melkveehouders

De 'Atlas van innoverende melkveehouders' bevat een rijke schakering aan praktijkvernieuwingen van 33 melkveehouders verspreid over Nederland. Het zijn niet-gangbare praktijkvernieuwingen met veelbelovende resultaten op het terrein van diergezondheid, milieu, lage kosten, het integreren van natuurbeheer of het direct betrekken van burgers bij de landbouw. De Atlas is voor €25,- te bestellen bij Art Wolleswinkel, tel. 0320 - 238 241

Art.wolleswinkel@wur.nl. ■

Slim experimenteren voor vernieuwing in de melkveehouderij

Onderzoek, praktijk en beleid zijn vaak niet optimaal op elkaar afgestemd. Bestaande routines staan een omslag naar een duurzamere melkveehouderij in de weg. Het project 'Slim Experimenteren in de Melkveehouderij' probeert dit te doorbreken. Doelstelling is om obstakels weg te nemen die een brede

toepassing van de praktijkvernieuwingen in de weg staan. Dat kunnen bijvoorbeeld ingesleten denkwijzen, vastgeroeste structuren of gebrek aan kennis zijn. Door de juiste mensen (en organisaties) bij het netwerk te betrekken, is de kans het grootst dat er ook daadwerkelijk beweging komt in deze 'institutionele' obstakels. Zo krijgt een vernieuwing alle ruimte en is er een wisselwerking tussen praktijk, onderzoek en beleid. ■

Lunters Landfonds

Lunters Landfonds presenteert visie buitengebied

Op 17 mei organiseert het Lunters Landfonds een tweede bewonersavond in Lunteren. Tijdens de bewonersavond wordt de vereniging Lunters landfonds opgericht. Mensen kunnen ter plekke lid worden.

Het wordt dé kick-off van de nieuwe organisatie, die de potentie heeft een belangrijke nieuwe speler te worden in het buitengebied van Lunteren. Belangrijker nog dan deze formaliteit is de presentatie van de visie op het buitengebied en de projecten die het Lunters landfonds gaat ondernemen. Immers, het buitengebied is groot. Waar legt het landfonds zijn accenten? Hoe maakt het zijn invloed op de kwaliteit van het buitengebied zichtbaar?

Het landfonds heeft vijf kernwaarden gedefinieerd, die de voordelen van een kwalitatief hoogstaand buitengebied voor de bewoners en gebruikers van het gebied weergeven. Die kernwaarden zijn bereikbaarheid, kijken, historie, meedoen en spelen. De kernwaarden zijn terug te vinden en worden versterkt in de activiteiten van het fonds. Bijvoorbeeld in de fiets en wandelroute die wordt uitgezet om fietsers en wandelaars het waardevolle buitengebied te laten zien. Die route wordt extra aantrekkelijk door onder meer een picknickplaats, een brugje, een kinderspeelplaats een oude boomgaard en een recht van overpad te realiseren.

Door de kernwaarden van het gebied te versterken en een duidelijke ontwikkelingsvisie te hanteren wordt het landfonds zichtbaar en kan de kernactiviteit worden gerealiseerd: de aankoop van en bemiddeling bij het pachten van grond om de kwaliteit en vitaliteit van het buitengebied veilig te stellen. ■

Onderdeel van het te ontwikkelen fiets-wandelroute, die het buitengebied op een nieuwe manier ontsluit. Langs de sloot moet een recht van overpad worden gerealiseerd.

Landfonds en institutionele leegtes

Grondbemiddeling, groenverwaarding, landfondsvorming... Het Lunters Landfonds is er niet volstrekt uniek in. Overal in het land denken boeren, particulieren, overheden en maatschappelijke organisaties na over andere vormen voor het beheer en de verbetering van waardevol cultuurlandschap. Wageningen UR is bij verschillende initiatieven betrokken. Vanuit het project Slim experimenteren houden we een vinger aan de pols en proberen zoveel mogelijk te leren van de ervaringen op diverse plekken.

Opvallend is dat veel initiatieven een samenwerkingsverband zijn van overheden (provincies en gemeenten) en particuliere stichtingen en verenigingen. De belangrijkste geldstromen zijn in die gevallen nog steeds publiek. Hier lijken overheden te zoeken naar andere beleidsinstrumenten voor ruimtelijke ordening dan de traditionele, maar de overheid blijft nadrukkelijk aan het stuur.

Het Lunters landfonds kiest een andere invalshoek, door financiering primair bij particulieren te werven en los van lokale overheden te werken. Met een substantieel aantal betrokken boeren en burgers wil het landfonds uiteindelijk wel een gesprekspartner voor overheden zijn.

Deze ontwikkeling past in een bredere trend. Politicoloog Maarten Hajer signaleerde al dat er in toenemende mate sprake is van 'institutionele leegtes': situaties waarin bestaande instituties onvoldoende zijn uitgerust om zelfstandig of met elkaar problemen op te lossen. Met nieuwe structuren zoals het Lunters Landfonds wordt geprobeerd deze leegtes op te vullen. ■

Wat is een goede organisatie-structuur

Het Lunters landfonds kan worden gezien als een poging een nieuwe institutie op te richten, omdat via bestaande structuren bedreigingen onvoldoende het hoofd geboden kunnen worden. Die nieuwigheid maakt dat het hoofdbreken kost om de juiste (juridische) structuur voor het fonds te vinden. Moet het een coöperatie worden, een stichting, een NV of toch maar een vereniging? En hoe regel je de zeggenschap? De initiatiefgroep Lunters landfonds heeft besloten om een vereniging op te richten. De leden daarvan kunnen maximaal invloed uitoefenen op het beleid van de organisatie. Dat doet maximaal recht aan het creëren van betrokkenheid. Echter, het heeft óók als consequentie dat inleggers evenveel stemrecht hebben als niet-inleggers en dat financiële deelname geen specifieke rechten op specifieke stukken grond geeft. Dat is een bewuste keuze geweest. Het Lunters landfonds wordt geen beleggingsinstelling, waarin het grootkapitaal de dienst uitmaakt. De uitdaging is dan wel om Lunteranen te motiveren om geld te doneren vanwege het maatschappelijke belang van een waardevol cultuurlandschap. De resultaten van de enquête, en persoonlijke contacten in de afgelopen maanden geven ons goede hoop. ■

Te ontwikkelen 'Pleisterplaats' bij de Kromme Hoek in het buitengebied van Lunteren.

het Lunters landfonds

In Lunteren wil een groep boeren en burgers de kwaliteit en vitaliteit van het buitengebied veilig stellen. Daartoe is een vereniging opgericht die zich actief bezighoudt met grondbemiddeling en grondvererving. Deze vereniging Lunters Landfonds werft geld van burgers (donaties en legaten) en laat ze mede-eigenaar worden van grond in het buitengebied. Met dit geld legt het bedragen toe op pachtovereenkomsten tussen derden, om bepaalde beheersvoorwaarden te realiseren, of koopt het grond aan, die onder voorwaarden weer aan agrariërs wordt verpacht. Het Lunters Landfonds wordt ondersteund door een rentmeester, KDO Advies en het project Slim Experimenteren van Wageningen UR. Meer informatie: www.lunterslandfonds.nl

Eenvoud en Lage Kosten

Melkveehouders in het netwerk 'Eenvoud en Lage Kosten' hanteren veelbelovende, uiteenlopende strategieën om hun inkomen te vergroten. Een aantal van hen realiseert een zeer lage kostprijs, terwijl anderen zich juist onderscheiden door hoge opbrengsten per kg melk. Het netwerk richt zich op het wegnemen van belemmeringen die een meer rendabele melkveehouderij in de weg staan. Verhogen van het kostenbewustzijn in de melkveehouderij is daarbij een belangrijk speerpunt. Hiertoe is inmiddels de Quick Scan Kostprijs (QSK) ontwikkeld. De Quick Scan geeft melkveehouders snel inzicht in de rendabiliteit van hun bedrijf.

Weidegang

Nagenoeg alle melkveehouders uit het netwerk zien weidegang als zinvol onderdeel van hun bedrijfsstrategie om een lage kostprijs te behalen. Bij sommigen ontbreekt echter de mogelijkheid voor een goed beweidingssysteem. Het economisch perspectief van weidegang wordt nog eens ondersteund door

recent onderzoek van het Praktijkonderzoek, waaruit blijkt dat weidegang ook onder het nieuwe mestbeleid voor verreweg de meeste bedrijven economisch interessant blijft. Toch zit een grote groep melkveehouders momenteel 'op de wip', als het om weidegang gaat. Zo'n 85-90% van de melkveehouders past weidegang toe, maar naar schatting eenderde van hen overweegt om minder te gaan beweiden, of geheel op te stallen. Van de bedrijven die niet beweiden, overweegt eenderde om wél te gaan beweiden. Dit betekent dat grofweg 40% van de bedrijven (8000 bedrijven) twijfelt over weidegang.

Overwegingen

Er spelen tal van overwegingen een rol bij de keuze om al dan niet weidegang toe te passen. Economie is slechts één van de factoren die een rol speelt. Belangrijke andere factoren zijn verkaveling, intensiteit, arbeidsgemak en – in relatie tot het nieuwe mestbeleid – grondsoort. Echter, ook beeldvorming rond weidegang speelt een rol. In de mediahype

rond het nieuwe mestbeleid werd bijvoorbeeld gesuggereerd dat dit beleid de koeien op stal jaagt. Dergelijke beeldvorming draagt er toe bij dat veel melkveehouders overwegen om hun koeien permanent op stal te houden.

Bewust kiezen

Belangrijk probleem is dat veel melkveehouders zich onvoldoende bewust zijn van hun achterliggende motivaties voor een bepaalde keuze en daardoor wellicht niet de meest optimale keuze maken voor hun bedrijf. Het netwerk wil daarom een internetprogramma ontwikkelen die melkveehouders de mogelijkheid geeft zich bewust te maken van hun motivaties om wel of geen weidegang toe te passen en die hen meer inzicht geeft in de vraag of weidegang een goede strategie is voor het eigen bedrijf. ■

'als je kunt, moet je weiden'

Beweidingstool: alle plussen en minnen van beweiden op een rij, en zo beslissen

'Een mooi instrument om verder te ontwikkelen. Maar laat daarbij bijvoorbeeld ook de ervaringen uit het buitenland zien. Wat doen ze daar om de kostprijs zo laag mogelijk te houden? Haal daar de goede punten uit! Waar liggen anno nu de sterke punten van op een bepaalde manier omgaan met je grasland. Dán heb je toegevoegde waarde. Zo kan een boer uit z'n bedrijf halen wat erin zit.'

Samenwerking met Wageningen UR

'Loopt goed. Echter, Wageningen UR zou ervoor moet zorgen dat de vele kennis die er in binnen- en buitenland over weidegang is beter toepasbaar wordt voor melkveehouders en adviseurs. Melkveehouders kunnen dan niet alleen beter beslissen of weidegang voor hen interessant is. Ze kunnen de beweiding dan ook verder optimaliseren. De beweidingstool zou hier een mooi voorbeeld van kunnen worden.

Slim experimenteren met weidegang

NAAM: Cor den Hartog
BEDRIJF: 45-50 melkkoeien, 20 ha grasklaver
in principe zoveel mogelijk dagen weiden, siësta gecombineerd met blokgrazen (iedere 12 uur een nieuwe blok gras)
zand en leemhoudend zand
ligboxenstal, open tandem melkstal (2x4 stands)

Cor den Hartog uit het Gelderse Lunteren is één van de melkveehouders die meedraait in het netwerk 'Eenvoud en lage kosten'. Weidegang is een essentieel onderdeel van zijn bedrijfsvoering. Hoe kun je daarmee als boer 'slim experimenteren'? Den Hartog heeft daar wel een mening over.

Slim Experiment

'Soms moet je wel eens wat meer doen dan je gewend was. Simpelweg om je bedrijf overeind te houden. Ik weid de koeien op een strook gras, die ik verdeel in twee blokken. Ze krijgen 's morgens het eerste blok en 's avonds lopen ze over het eerste blok heen naar het tweede blok. Op deze

manier probeer ik de beweidingverliezen laag en de grasopname zo hoog mogelijk te houden.'

Weiden van belang voor de hele sector?

'Het hangt helemaal af van je eigen bedrijfssituatie. Er zijn allerlei varianten te bedenken. Zoals de koeien één keer per dag weiden en voordat ze gaan mesten, haal je ze weer binnen. Maar dat vraagt wel flexibiliteit van de veehouder. Als je kunt, moet je weiden. Allereerst uit kosten oogpunt. Uiteindelijk gaat het erom het geteelde gras zo goed mogelijk om te zetten in melk met een zo hoog mogelijk saldo. Hoe kun je met een minimale hoeveelheid bijkomende voerkosten een bepaalde melkproductie halen?'

Energetische Kwaliteit Melk

Energetische Kwaliteit Melk

De melkveehouders in het netwerk 'Energetische Kwaliteit Melk' streven een zo natuurlijk mogelijke bedrijfsvoering na. Hiertoe passen zij het zogenaamde kringlooppincipe toe. Zij balanceren hun bedrijfsvoering verder uit met behulp van een aantal energetische methoden, zoals het ontstralen van het bedrijf, stralingsapparaten tegen dierziekten, gevitaleerd water en homeopathie.

Naast gezondere dieren, lagere mineralenoverschotten en betere economische resultaten, verwachten zij dat hun 'energetisch' hoogwaardige melk ook gezonder is voor de consument. Het blijkt namelijk dat melk van energetisch gebalanceerde bedrijven zich onderscheidt van andere melk doordat het een hogere Bovis-waarde¹ heeft. De Bovis-waarde van voedsel kan variëren van 0 tot 10.000. De theorie is dat voedsel met een waarde van 6000 of minder verzwakkend is, terwijl een waarde van 6500 of meer duidt op een gezond en langer houdbaar product. Zo zou melk met een hoge Bovis-waarde minder snel tot allergieën leiden.

Het netwerk zou graag wat doen met

deze kwaliteit richting consument. Er spelen hierbij 3 sleutelvragen:

- Wat is energetische kwaliteit?
- Is een goede energetische kwaliteit daadwerkelijk gunstig voor de gezondheid van de consument?
- Is er meerwaarde te behalen uit de markt voor energetisch hoogwaardige melk?

Voor beantwoording van deze vragen zochten de melkveehouders ondersteuning vanuit het project 'Slim Experimenteren in de Melkveehouderij'. Hiertoe organiseerde het project als eerste stap een bijeenkomst waarbij een brede groep betrokkenen kennismaakte met en nadacht over de potenties van energetisch hoogwaardige melk. Bij deze bijeenkomst waren naast organisaties als het ministerie van LNV, CLM, Louis Bolk Instituut, Wageningen UR, melkveehouders, een tuinder, vertegenwoordigers vanuit de geneeskunde, marketing en zuivel aanwezig.

Conclusie van de bijeenkomst was dat het begrip 'energetische kwaliteit' consumenten over het algemeen niet zal aanspreken, omdat ze het niet begrijpen. Daarom moet duidelijk gemaakt worden wat nu echt de toegevoegde waarde is

van deze kwaliteit. Wellicht werkt het daarom beter om het bedrijf te vermarkten, in plaats van de melk. Betrek de burger bij de bedrijfsvoering en laat ze de energetische kwaliteit van een gebalanceerd bedrijf zelf ervaren. Ze zullen dan eerder je producten kopen.

Het blijkt op korte termijn niet haalbaar om de claim hard te maken dat hoogwaardige energetische melk ook echt gezonder is voor de consument. Dat neemt echter niet weg dat er wellicht wel onderzoek mogelijk is naar de relatie tussen energetische kwaliteit van melk en het vóórkomen van melkallergie of andere verschijnselen. Hier liggen bijvoorbeeld kansen voor een kleinschalig boer-consument verband, waaraan actieve monitoring wordt gekoppeld.

Na de eerste bijeenkomst op 15 april is er afgesproken om in juni een vervolgbijeenkomst te organiseren, waarin we verder gaan nadenken over vervolgstappen voor Energetische Kwaliteit Melk in het project Slim Experimenteren. ■

¹ De Bovis – eenheid is een maat voor energie (trillingsgetal) van bodem, mest en landbouwproducten en zegt iets over de heelheid of vitaliteit hiervan. Het kan gemeten worden met een pendel.

Verantwoorde Veehouderij

Het project 'Slim experimenteren in de Melkveehouderij' is onderdeel van het programma Verantwoorde Veehouderij, een onderzoeks- en ontwikkelprogramma gericht op vergroting van de maatschappelijke acceptatie van de veehouderij in Nederland. Dit programma wordt gefinancierd door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Colofon

Uitgave

De nieuwsbrief 'Slim Experimenteren in de Melkveehouderij' is een uitgave van Wageningen UR en bedoeld voor melkveehouders, belanghebbenden, LNV, agrarisch bedrijfsleven en andere belanghebbenden rondom de sector.

Projectleiding

Catharinus Wierda, Animal Sciences Group, Wageningen UR

Vormgeving/Druk

Drukkerij Cabri, Lelystad

Redactie

Bram Bos, Marjon Wolters, Art Wolleswinkel, Anita Wolsing

Meer informatie

Voor meer informatie over dit project of een Abonnement op deze nieuwsbrief kunt u contact opnemen met:

Art Wolleswinkel, tel. 0320-238241

e-mail: art.wolleswinkel@wur.nl

of kijk op: www.verantwoordeveehouderij.nl